

Motion till riksdagen 2013/14:C250

av Anna Steele (FP)

Föräldraskap

Förslag till riksdagsbeslut

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om behovet av en helhetsöversyn av den rättsliga regleringen av föräldraskap.
2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om behovet av att snarast införa en könsneutral föräldraskaps-presumtion för alla personer som är gifta med någon som fött ett barn, oavsett de inblandade parternas kön.

Motivering

Lagstiftningen om föräldraskap finns idag i 1 kap. föräldrabalken, som har rubriken ”Om faderskapet och moderskapet till barn”. Reglerna om hur faderskap bestäms är oförändrade sedan lång tid tillbaka medan några nya regler om moderskapets fastställande tillkommit under senare tid, t.ex. som gäller insemination.

Är modern gift vid ett barns födelse ska mannen i äktenskapet som huvudregel anses som barnets fader. Om modern är ogift ska faderskapet fastställas genom bekräftelse eller dom. Socialnämnden har skyldighet att se till att faderskapet blir fastställt (2 kap. föräldrabalken).

Vissa bestämmelser om rättegången i mål om faderskap finns i 3 kap. föräldrabalken. Därtill finns en särskild lag (1958:642) om blodundersökning m.m. vid utredning av faderskap.

Stora förändringar i samhället har skett sedan flertalet av de nämnda reglerna beslutades. Dna-tekniken har inneburit mycket säkrare metoder för bestämmande av föräldraskap. Assisterad befruktning har tillgängliggjorts för fler, sedan 2005 också för samkönade par, och kunskapen finns också kring att många människor trots möjligheten att få tillgång till sådan behandling i Sverige ändå väljer att till exempel åka utomlands för behandling. Sådana

Fel! Okänt namn på

beslut kan bland annat bero på landstingens köer eller att få antal försök erbjuds och att privata alternativ i Sverige i princip saknas för par som behöver donerade könsceller. Dessutom har surrogatmödraskapsöverenskommelser blivit allt vanligare, och barn föds till följd av sådana överenskommelser, som ofta gjorts utomlands.

Den skriftliga bekräftelsen om faderskap vid samboförhållanden som görs inför Socialnämnden borde kunna förenklas och överflyttas till en enkel skriftlig anmälan till folkbokföringsmyndigheten, undertecknad av fader och moder. Motioner om detta har inlämnats av olika riksdagsledamöter sedan i vart fall riksmötet 2003/04.

Reglerna om upphävande av ett faderskap är olika om faderskapet erkänts i en skriftlig bekräftelse eller om faderskapet blivit fastställt genom dom. I förstnämnda fall kan mannen respektive barnet ifråga väcka talan om ogiltighetsförklaring av faderskapsbekräftelsen. I det senare fallet erfordras att Högsta domstolen beviljar resning, vilket oftast är mycket svårt att motivera. Det finns också olika regler om vem som får väcka talan i de fall då mannen avlidit. Motioner om just dessa olika regler om rätten att väcka talan för efterlevande make eller maka och mannens arvingar har inlämnats sedan i vart fall riksmötet 2002/03.

Under senare år har också många motioner ingivits med krav på lagreglering av föräldraskap vid assisterad befruktning. Utredning härom har gjorts i betänkandet Föräldraskap vid assisterad befruktning (SOU 2007:3), som fortfarande är under beredning i Regeringskansliet. Någon tidsplan när detta kan bli färdigt för en proposition har inte lämnats.

SOU 2007:3 fokuserar huvudsakligen på situationen för kvinnliga samkönade par och föreslår att föräldraskapet för en kvinna som är gift med en kvinna som föder ett barn ska regleras på samma sätt som föräldraskapet för en man i samma situation. Ur ett barnperspektiv är det centralt att barnet får tillgång till båda sina föräldrar från början och inte tvingas vänta på att en utdragen adoptionsprocess ska äga rum (vid klinikinseminationer utomlands eller privata arrangemang) eller att föräldraskapet ska hinna bekräftas vid ett besök hos Socialnämnden. SOU 2007:3 föreslår också hur regelverket kring upphävande av föräldraskapspresumtion ska kunna justeras så att också situationer där moderns fru inte ska vara den andra föräldern kan lösas juridiskt.

Sedan SOU 2007:3 har ytterligare förändringar av den svenska lagstiftningen som påverkar regleringen av föräldraskapet gjorts. Sedan den 1 juli i år krävs inte längre tvångssteriliseringar vid byte av juridiskt kön. En av de omedelbara effekterna av detta är att kvinnor numera kan ha spermier och alltså ge upphov till barn på samma sätt som män med spermier kan det. Kopplingen mellan juridiskt kön och könsceller finns inte längre. I och med detta blir det ologiskt och orimligt att göra skillnad på kön när det gäller reglering av föräldraskap. Vem som genomgått ett juridiskt könsbyte är sekretessbelagt, så det kommer inte heller att vara möjligt med några särregleringar gällande just kvinnor med spermier.

Regeringen har den 19 juni 2013 beslutat att tillsätta en utredning: Utökade möjligheter till behandling av ofrivillig barnlöshet (dir. 2013:70). I utredningen ingår att föreslå erforderliga följdförändringar i den föräldraskapsrättsliga

Fel! Okänt namn på

regleringen som kan bli en följd om ensamstående erhåller möjlighet till assisterad befruktning och surrogatmoderskap tillåts. Det är min uppfattning att ett införande av könsneutral föräldraskapspresumtion är möjligt redan nu, och att utredaren i övrigt bör titta på möjligheterna till större förändringar som till exempel berör samboende, ej gifta personer.

Frågor om föräldraskap är av stor betydelse för såväl föräldrar som barn. Det är därför viktigt att den rättsliga regleringen blir rättssäker och otvetydig samt enkel och modern i sin tillämpning. Den nu tillsatta utredningen bör därför kompletteras med en helhetsöversyn av alla nu aktuella frågor om fastställande och upphävande av föräldraskap (faderskap och moderskap).

Stockholm den 1 oktober 2013

Anna Steele (FP)